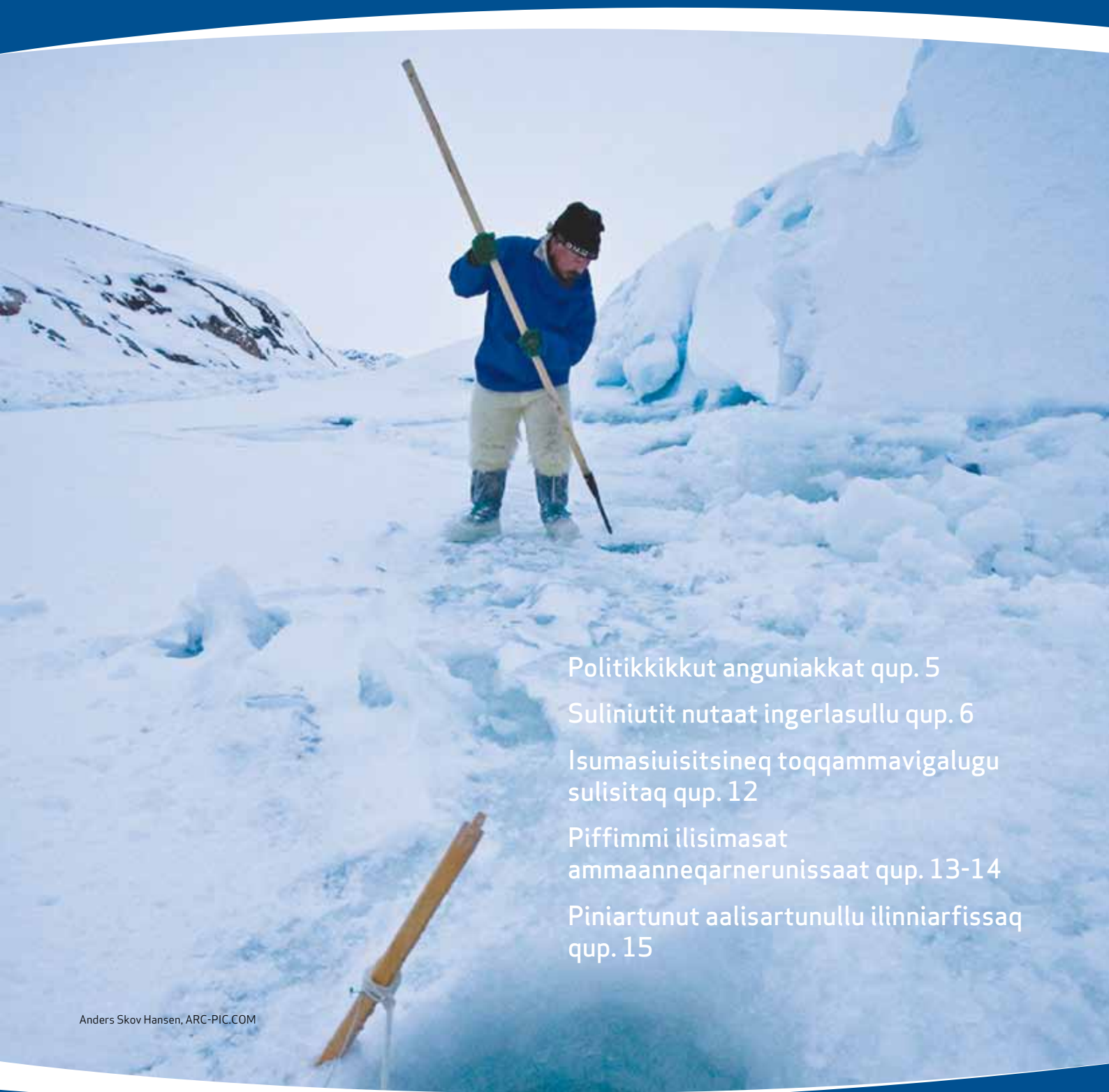

Isumasiuisitsinermi angusat suliallu

Politikkikkut anguniakkat qup. 5

Suliniutit nutaat ingerlasullu qup. 6

Isumasiuisitsineq toqqammavigalugu
sulisitaq qup. 12

Piffimmi ilisimasat
ammaanneqarnerunissaat qup. 13-14

Piniartunut aalisartunullu ilinniarfissaq
qup. 15

Aallaqqaasiut:

Finn Karlsen, Aalisarnermut Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoq

Siullermik qutsavigerusuppakka inuussutissarsiutigalugu piniartunik isumasiuisitsisoqarnerani peqataasut, isummaminnik immersueqataanermikkut suleriaqqiffiussusanik pilersitseqataammata.

Tamatta ilisimareerparput inuussutissarsiutigalugu piniartuuneq amerlasuutigut eqqugaaffiusoq. Silaannaap allanngoriartornera, avataaniit unammillerneqarneq, uumasunik killilersuinerit aammalu aningaasarsiorfiit allat killeqartarneri piniartunut eqquisuupput. Taamaattumillu Naalakkersuisuniit periarfissanik pitsanngorsaaajuannarusuppugut aqqutissieqataanitsigut. Inatsisitigut aningaasaliinikkullu suliniuteqartarpugut piniartut atugarisaannik iluarseeqataarusulluta.

Piniartuuneq inooriaasiuvoq siulitta nappatigisimasaat, ullumikkumut sulii inuuniutaallunilu kalaallinut pingaaruteqartoq. Inuussutissarsiutigalugu piniartuuneq unammillernartoqaaq, taamaattumillu tulluussartuartaqarpoq inuiaqatigiinni ineriartornermut malinnaattinniarlugu. Ingerlariaqqiffissatut pilersitat kingulliit ilagivaat akiliisitsilluni piniartitsisarnermit, takornariartitsinermit aammalu ilisimatusarluni misissuinerit ikiunnikkut isertitat inuussutissarsiutigalugu piniarnermut allagartaqarnermut akornusiissanngitsut. Suliniutit aallartereersut ingerlasullu allat aammalumi

isumasiuisitsinerup kinguneru uani atuagassiami atuarsinnaavasi.

Neriuppunga paaseqatigiilluta ikioqatigiillutalu ineriartoriususanik pilersitseqatigiikkumaartugut. Suleqatigiinneq ataqpeqatigiinnerlu aqqutissaammata pingaarnarpaat.

*Piniarluarnissassinik kissaappassi
Naalakkersuisoq Finn Karlsen*

Inuusuttut kalaalimerngillu

Kalaalimerngit annertuumik inersimasunit soqutigineqartarput, ingammik utoqqarnit. Inuiaqatigiit allanngoriartorneranni inuusuttu soorlu soqutiginninnerat killeqartoq, tamanna aamma piniartunit maluginiarneqarsimavoq isumasiuisitsinermit eqqartorneqartut ilagimassuk. Tassunga pequtaassangatinneqarpoq kalaalimerngit avataanit nioqqutissanut sanilliullugit akisunerusarnerat aammalu avataaneersut igariaannaanusarnerat.

Angajoqqaat allallu ulluinnarni nerisassioqataasartut aamma akisusaaffeqarput meeqqat inuusuttullu qangaaniilli nerisartakkatsinnik attassiinnarnissamat perorsaaqataanisamat. Taamatuttaaq inuusuttut eqqiluisaarnissamik pisariaqartitsinerorpassipput taamaattumillu soorlu kalaalimernik pisinissartik tunuarsimaarfigisarlugu. Pisariaqartinneqarpoq torersumik eqqiluitsumillu pisat suliarisarnissaat. Taamatuttaaq kalaalimerngit ineriaannangorlugit tuniniarneqarnerusuuppata ilimanarpoq pisisut amerlanerussasut. Soorlu tuttu

aggoreerlugu immaqaluunniit saarulliit tisareerlugit puussiaqqamat akimut ersittumut ikillugit, angerlamut iseraanni igariaannangorlugit. Uanili akigitat aamma ilaatigut akisuallaartarneri eqqumaffigineqartaqarpoq avataaneersut immaq ilaatigut peqqinnarpallaanngitsut siullinneqaleqqunagit. Kalaalimerngit peqqinnarnerummata soqutigineqarnerupput pisisusanut tulluussarnerisigut tunisat annertunersinnaassapput.

Piniarneq kultooriuinnarnani aamma inuutissarsiutaavoq

Allattoq: *Leif Fontaine, piniartuq, Sisimiut.*

Soorlu tamatta nalunngereeripput ukiuni makkunani Issittumi pingortitaq sukkasuumik allanngoriartorpoq. Tamatuma nassataraa Issittumi uumasunik pingortitamillu inuutissarsiuteqarnerup allanngoriartornera pingaartumillu piniakkat eqqarsaatigalugit pissutsit ilungersunarsiartornerat.

Taassuma saniatigut avatitsinniit piumasaqaatit amerlialuttuinnartut ilaatigullu Issittumi pissutsinik ilisimaatsuunerup kingunerisaanik Issittumi uumasunik inuutissarsiuteqarnitta apeqqusersorneqartarnerata maannamut kinguneraa uumassusilinnik inuuniuteqarnitta ulorianartorsiortinneqarnera. Soorlumi piffissami massakut atuuttumi puisit amiinik arfernillu nunatsinni inuutissarsiuteqarnerput allaat EU-p iluani naalagaaffinnit naalackersuinikkut malersorneqarluni apeqqusersorneqarpoq.

Iliuusissat

Nunatsinni piniartuunerup inuutissarsiutitut ineriartuq-qinnissaa aqqutissiuunneqartariaqarpoq takornaris-sanik angallassisinnaanerup piniartitsisinnaanerullu annertunerusumik siuarsarneqarneratigut ilinniartitaaneq aqqutigalugu.

Issittumi uumassusilinnik inuutissarsiornerup pingortitamit allanngorartumit aquunneqartup periarfissai nutaat siumut isigalugit piniartuunermit aalisartuuner-mut ikaarsaariarsinnaanissaq ilinniartitaaneq aqqutigalugu isiginiarneqartariaqarpoq.

Ukiut untritilikkaat 2100-anni avatitsinniit piumasaqaatit soorlu uumasut mianerinissaannut, naallugatit toqunneqarasuartarnissaannut sukkasuumillu pisarineqarasuartarnissaannut, piniarnermi atortunut, piumasaqaatit malinneqassappata periarfissat pitsanngorsartariaqarput ilinniartitaaneq ullutsinnut naleqquttoq aqqutigalugu.

2008-mi piniarneq pillugu isumasioqatigiinnermi nunatsinni piniartut sinnerlugit peqataasut anguniagasatut siunniussaata anguniarneqartariaqarput piniartut pingortitamik atuisutut ilisimasaasa siunissami alloriarfissatut anguniaqqusaat tunuliaqutaasariaqarmata.

2004-mi nunatsinni Inatsisartut piniartut atuarfissaannik pilersitsiniarlutik akuersissuteqarnerisa aam-

malu tamanna anguniarlugu nunatsinni Naalackersuisut piniartut ilinniarfissaannik Uummannami pilersitsine-risa ersersippaa nunatsinni naalackersuinikkut piumas-suseqartoqartoq nunatsinni piniartuuneerup inuutissar-siutaanera siuarsassallugu.

Inuiattut nassuerutigisariaqarparput Issittumi inuunerput najugaqarnerpullu ingerlaqqissappat akiuuttariaqartugut ulluinnarni inuussutissaqarnerput eqqarsaatigiinnarnagu aammali kiffaanngissuseq inuunermi aammalu piniarnermik isumalluuteqarnermi tunngavipput pillugu.

Tamannalu angusinnaavarput nunat tamalaat piniar-nikkut ataatsimiititaliaasa nunatsinnut attuumassuteqartut ataatsimiinnerini peqataaffuarnerisigut. Issittumi pissusiviusut qaammarsaatiginerisigut minnerunngitsumillu piniarikkut pisinnaatitaaffiit sorsuutiguarnerisigut.

Nunagisatsinni Issittumi pingortitap Europamit, Amerikamit Asiamiillu mingutsinneqarnera, tamatumalu kingunerisaanik silaannap pingortitalu sukkasuumik allanngoriartorneranik atuisunut ilaatigut inuuniarnikkut ilungersunartumik kinguneqartitsisoq akuersaangilluinnarlugu mingutsitsisut akisussaatinneqarnissaat sorsuutigisariaqarparput.

Issittumi inuusugut toqqissisimanartumik aarlerinangitsumillu pingortitamik uumassusilinnillu atuinissat-sinnik pisinnaatitaaffeqartariaqarput!

Ataatsimoorneq pisariaqarpoq

Nassuerutigisigu qulaani eqqartorneqartut angussagut-sigut inuiaat issittormiuusugut ataatsimoorluinnartariaqarnerput pisariaqartoq.

Piniartuunerup siunissaa qaamasoq anguneqassappat inuinnaat, naalackersuiner-mik suliallit kattuffiilu susas-saqartut suleqatigiittariaqarput siunissarlu upperalugu piniarikkut pissutsit siuarsaaqataaffigalugit.

Eqqaamasariaqarparput Issittumi nunarput asasarput siuaasatta pingortitsisullu tunissutaat kinguaassatta aamma najugassaraat inuuffigissallugu nuannersoq, peqqinnartunik uumassusilinnik inuussutissarsiornikkut periarfigissaartitsisoq.

Piniarneq pillugu isumasiuisitsineq

Isumasiuisitsinermi suliniutissatut, iluarisimaakkatut allatullu siunnersuutit katiteraanni quppernerit 21-iuput. Tassa isumasiuisitsisoqarnerani oqariartuutit, iluarisat aammalu pitsanngorsaaffigineqartariaqar-sorisat pineqarput. Taakkualu ilaat uani atuagassiami sammissavagut.

Siunnersuutit ilarpassui maannakkut piviusunngo-reerput ilaallu suliniutigineqarlutik ilaallu uterfige-qqinneqartariaqarlutik, soorlu uani atuarsinnaagisi. Siunnersuutit ilarpassui piviusunngortinnissaat ajor-nakusoorput, soqutigisat allat ajalusoortissammatigit kiisalu aningaasanik naleqarlutik.

Isumasiuisitsineq

Isumasiuisitsinermi anguniagaavoq peqataasut tamar-mik pissarsiaqarnissaat, piniartuugunik, uumasulerituu-jugunik aammalu aqutsinermi sulisuugunik. Tamannalu qularutissaangilaq isumasiuisitsinermi iluatsittoq, peqataasut tunniussaqaqarnermikkut pissarsiaqarner-mikkullu paaseqatigiillutik attaveqatigiikkamik. Isumasiuisitsinermi siunnersuutit, isornartorsiukkat allallu uani sammineqanngitsut eqqartorneqanngitsullu

immikkut katersorneqarsimapput taakkua sulinermi allatigullu atorneqartussatut katersugaataapput siam-marterneqassallutillu.

Sulisitaq

Isumasiuisitsinermi angusat ilaat imaaliallaannaq tigorianaaneq ajorput. Taamatullu allaffissorluni sulinermi atorneqartarnerat imaaliallaannaq nalunaar-sorneqarsinnaanani. Nalunaarsorneqarsinnaasullu sapinngisamik uani atuagassiami sammineqarput. Ersarissut angusat ilagaat isumasiuisitsereernerup kingorna ataatsimiititaliortoqarpoq pisuussutsit nale-qassusaannik annertusaasinnaanermut siunnersuusior-tussamik. Sulisitap suillertut suliaraa eqalunnik akiliil-luni piniarsinnaalernissaq, taamaasilluni piniartunut aalisartunullu aningaasarsiorfissaat allat ammaannis-saat siunertaalluni. Suliniutaavoq siunnersuut siusin-nerpaamik tusarniutaariarluni 2009-mi saqqummiunne-qassasoq, taassumalu kingorna qanoq pisoqassanersoq aalajangerneqarumaarpoq. Atuagassiami uani suliniut allaaserineqarpoq.

Carsten Egevang, ARC-PIC.COM

Kalaalimeerniarfiit ullutsinnut pisisartunullu naleqquttoq

Kalaalimeerniarfinnik nutaalianik pilersitsinissaq ineriartortitsinis-sarlu eqqarsaatigalugu Naalakkersuisut eqimattatut sulisitaasa siun-nersuutigaat. Soorlu Sisimiuni, Maniitsumi Ilulissanilu kalaalimeern-iarfinnik nutaalianik ullutsinnut naleqquttunik peqalereernikuusoq. Kalaalimeerniarfiit nutaaliat ullumikkumut tulluussagaanerupput tassa atuisut pisariaqartitaannut aammalu eqqiluisaarnissaq eqqar-saatigalugu piumasarianut naleqqussagaagamik.

Siunnersuusinermi toqqammavigineqarpoq inuussutissarsiutigalu-gu piniartut aalisartullu tunisaasa naleqarnerulersinnissaat. Eqqar-saatigineqarput pisat suliarineri, pitsaassusaat, sivikitsumikuninn-gatinneri aammalu tuniarneri nakarnarnerulersinnaasut taamatullu aningaasarsiorfiunerat annertusillugu.

Aalisarnermut piniarnermullu ilinniarfik aqqutigalugu eqqiluisaarnis-samik imminullu nakkutiginissamik ilinniartitsinissaq tunisassiornis-samat pingaaruteqarpoq neriuteqarfigineqarlunilu.

Suliarlu aallartinneqartussaq iluatsilluassappat KANUKOKA, KNAPK allallu susassaartut siunnerfilimmik suleqataalluartaqarput. Unilu pingaaruteqarpoq piffissaq qaninnerusoq ungasinnerusorlu eqqarsaatigalugit aaqiissutissanik siunnersuosiornissaq. Suliassaq annertummat piviusorsiorfik sulisoqarnissaa kajumissaartutigine-qarpoq.

2015-imut politikikkut anguniakkat

Anguniagaq 1:

Inuussutissarsiutigalugu piniartut aalisartullu inuuniarnermi atugaasa pitsaasuunissaat pisuussutisnik uummassusilinnik piujuartitsinissaq aqutigalugu.

Inuuniarnermi atukkat pitsaasuunissaat anguneqas-sappat periarfissiinissat ammaassivigineqasapput. Inuunermi atugarisat pitsaasuunissaat pingaaruteqarluinnarpoq inuiaqatigiinni pitsaasumik inooqataa-nermi. Inuussutissarsiutigalugu piniartut aalisartullu inuiaqatigiinni piumassuseqarlutik peqataanissaannut ineriartornermilu ilaanissaannut pitsaasumik toqqam-maveqarnissaq anguniagaassaaq. Inuuniarnermi atukkat pitsaasut tassaapput soorlu pitsaasunik inissaqarneq aningaasaqarnerlu aammali inuunermi atukkat pitsaasut tassaapput tarnikkut atukkat, inuiaqatigiinni periar-fissat, kulturi assigisaallu. Aallutissavarput piniartut aalisartullu ataavartumik pitsaanerusunik atugaqar-nissaat ineriartortinneqassasoq, kisianni pinngortitap pisuussutsillu uumassusillit sanngiiffii killigititaallu ataqqissavagut.

Anguniagaq 2:

Aningaasarsiornermi periarfissat pitsaasut

Avaqqunneqarsinnaangilaq piniartut aalisartullu aningaasarsiorfissaqartariaqartut pitsaasunik, tamanna inuunermi atukkat pitsaasuunissaannut attuumassuteqarluinnarpoq. Nutaamik eqqarsarnek, tulluussarnek piumassuserlu atorlugit inuussutissarsiornek ataavar-tumik ineriartortinneqarsinnaavoq aningaasarsiorfittut

annertusiartortumik. Aningaasarsiorfiit pitsanngor-saaffiginissaanni piniartut aalisartullu piumassuseqar-lutik peqataasariaqarput.

Periarfissat ilagilluinnarpat takornariaqarneq. Siu-nissami takornariaqarneq atorluarneqarnerussappat piniartut aalisartullu siunniussisariaqarput qangatut piniartuuneq aalisartuunerlu inooriaasitoqarlu arla-litsigut tulluussartariaqartoq aningaasarsiorfissanik ineriartortitsinermi.

Anguniagaq 3:

Inuussutissarsiutigalugu piniartut aalisartullu aqutsinermi peqataatinneqarnerunissaat

Tusartareerpagut nukissaalatitsineq qilalukkanik isiginnaaginnarsinnaanngornermi, tassa pisassiisutit nungoreernerini. Piniartut aalisartullu aqutsinermi peqataatinneqarnerusariaqarput, ilisimasaat inatsi-siliornermi pisassiinernilu atorneqarniassammata. Piffimmi najugaqartut peqataatinneqarnerunermikkut ammaassiffigineqasapput qanoq namminneq aqutsi-nermi immersueqataasinnaallutik aammalu namminneq assigiinngitsunik suliniutinik aallartitsisinnaallutik.

Anguniakkat taaneqartut piviusunngortinneqarsin-naangillat suleqatigiinneq, paaseqatigiinneq piumas-suseqarnerlu atorneqanngippata. Suliassaq ataatsip kisimiilluni kivissinnaangilaa. Taamaattumik suleqa-tigiinneq tassaavoq tamanut siunissamik pitsaasumik ammaassisusaaq.

Piffinni killeqarfiit = Aqutsiveqarfiit

Ilisimaneqartutut 2009 januarip aallartinnerani kommunerujussuit sisamat pilersinneqarput. Taamatullu kommunit killeqarfii allan-gortiternerqarlutik. Tamannali piniarnernut aalajangersaanernullu allannguuteqassangilaq, naleqqussaanerit eqqaassanngikkaanni. Kommunitoqqat killeqarfii piffinni piniarnernut atorneqaannassapput, aqutsiveqarfinnik taaguuserlugit. Inatsisit saniatigut kommuneqar-finni malittarisassat aallaaviullutik periarfissat killilersuinerillu aalajangersarneqarput aqutsiveqarfiit killii naapertorlugit.

Suliniutit nutaat ingerlasullu

Isumasiuisitsinermi taakkartorneqartut ilagaat aningaasarsiorfissat atorluaanerunissarlu pisariaqartinneqartut. Uani naatsumik suliniutit ilaat saqqummiunneqassapput.

Suliniutit taakkua tassaapput killilimmik mitit qiviuinik katersineq, akiliilluni eqalunniarneq, eqalussuarnik atorluaaneq, unguisilluni umimmanniarneq aammalu qeqqusanik tunisassiorneq.

Mitit qiviui

Siornatigut nunatsinni mitit qiviuinik katersisoqartarsimagaluarpoq ajoraluartumillu iluatsinngitsumik. Kitaani avannaatalu kitaani mitit amerlassutsimikkut iluarisimaarneqaleraluttuinnarput, tamannalu atorluarniarlugu suliniutaavoq mitit qiviui ullukunit katersorneqarlutillu tunisaasalernissaat. Qiviut suliarineqareernikut kilomet 35.000 kroninik ullumikkut akit atorlugit aningaasarsiffiusinnaapput. Kilumut ullut 60-70-it missaat ulluttarfigineqassapput. Upernavimmi llulissanilu ulluttarneq misiliutitut ingerlanneqassaaq. Illuaqqat 200-it mitit ulluliorfigalugillu manniorfigisartagassaat martsimi ikkussuunneqarnissaat pilersaarutaavoq, tamannalu piffimmi najugaqartunit ingerlanneqarnissaa pingaartinneqarpoq aammalu piniarnermik aalisarnermillu nakkutilliisut suleqatiginerisigut. Suliniut aningaasaateqarfimmit NORA-mit nunani avannarlerni mitit qiviuinik tunisassiornerit siammarsarnissaat allartisarneqarpoq.

Ungusilluni umimmanniarnerit

Kangerlussuup eqqaani umimmaat amerlassusaat nerisaannut sanilliullugit iluarisimaarneqanngillat, tassa amerlagineqarpallaarlutik. Naatsorsuutigineqarpoq umimmaat 7-10.000-it missaaniissasut. Nerisassa-qarnissaannullu naleqquppoq 5.000-it missaaniillutik. Taamaasilluni inuussutissarsiutigalugu piniartunit ungoorineq aningaasarsiorfittut atorluarneqarsinnaasaaq, pilersarusiorluarnikkut. Tassani neqissaqarneq aammalu umimmaat qiviuinik tunisassiorneq eqqarsaatigineqarlutik. Suliniutigineqarpoq umimmannik ungoorineq 2008-mi januarimi misiliutaasoq ukiuni 2-4-ni siuarsaaffigalugu piorsarneqassasoq. Naalakkersuisu-niit kissaatigineqarpoq piffimmi najugaqartunit namminiissuseqarluni suliniut ingerlanneqalerumaartoq, Namminersornerullutik Oqartussani atorfilittat piniarnermi aalisarnermilu nakkutilliisullu ikiortigalugit.

Akiliilluni eqalunniarneq

Suliniutini piniartunut aalisartunullu aningaasarsiorfiisa amerlinissaat aammalu naleqassutsimik annertusaanerit siunertaapput. Assersuutigalugu Island-imi kapisilik ataaseq takornarissanut aalisartinnerani 70-eriaam-mik tunisassiornermut tunisinermit akisunerusarpoq. Taamaasilluni aalisakkap naleqassusaa annertuse-riartarpoq, isertitaqassutaaneralu annertunerungaat-siartarluni. Uanili eqqaamaneqassaaq Islandimi kuuit inunnit nammineq pigineqartarmata. Nunatsinnilu kuuit pigineqaratik eqqissimatitaanngippata atorneqarsinnaallutik Nunatsinni – eqaluit uani eqqarsaatigalugit – aningaasarsiorfik taamaattoq periarfissaassappat pingaaruteqarpoq kuuit aalajangersimasut immikkut atorneqarnissamik akuerisaallutik takornarissanut aalisartitsinermit ukiualunni pisinnaatitaaffigineqalissasut. Taamaasilluni takornarissat allallu akiliisut kuunni (piffissaq aalajangersimasooq) aalajangersimasuni kisimik aalisarsinnaassapput. Aamma suliniutigineqarpoq takornarissat nunatsinni aalisassagunik taamaallaat kuunni aalajangersimasuni akiliillutik aalisarsinnaassasut, aningaasarsiorfigineqarluarniassammata. Immami aalisarsinnaanermut allagaqartaqarnissaq piumasaqaa-taareerpoq.

Eqalussuit

Inunnit ataasiakkaanit KNAPK-p qitiusumik suleqataaf-figisaanik eqalussuit atorluarneqarnerusinnaanerat misissuiffigineqarluni aallartisarneqarpoq. Atisaliornermut, nerisassiornermut, nakorsaassiornermut ilisimatu-sarnermullu eqalussuit atorneqarsinnaassasut ilaatigut taakkartorneqarpoq. Suliniutip piviusunngortinnis-saanut pisariaqartut arlaqarput. Ilisimatuussutsikkut misissuinerit piniarsinnaanermut toqqammaviliisussat pisariaqarput, tassani peqqutaavoq eqalussuit ilaasa nunarsuarmi nungutaalernissamik ulorianartorsiortutut allattorsimaffimmiilersimanerat. Pinngortitaleriffik suleqatigalugu misissuinerit ingerlanneqassamaar-put. Aningaasaliisussat, suliarinnittussat, pisisussat piniartussallu misissuiffigineqassapputtaaq. 1989-imi eqalussuit tunisassiarinissaannut misissuisoqarsima-voq piniartuniilli tunisat annikippallaarmata suliniut unitsinneqarsimavoq.

Qeqqussanik tunisassiornerit

Siunissami aningaasarsiornerissamut periarfissaasori-sat ilagivaat qeqqussanik tunisassiornerit. Paamiuni qeqqussanik tunisassiorsinnaanissaq aallartisarneqa-

leruttoq. Siorna decembarimi misiliilluni 500 kilut sinnilaarlugit Tyskland-imut tunineqarput. Maannakkulli suli misissueqqissaarneq ingerlavoq, tamannalu pivooq piffimmi aalisartut suleqatigalugit.

Missisueqqissaarneq aammalu misiliilluni qeqquarniarneq iluatsissappata tunisassiorneq siammasinernerusumi ingerlanneqalersinnaassaaq. Misissuinerneq ilaatinneqarput immap naqqanik pinngortitamillu ajoqusiinnginnissaq, qeqqussat piujuaannartinnissaat, nungusaataannngitsumik atortussat aammalu akilersinnaasumik tunisassiorneq.

Akiliisitsilluni tammajuitsussanik piniartitsisarneq

Piniartunik aalisartunillu isumasiuisitsinermi piorsaaffigisassatut piukkunneqarluartut ilagaat tammajuitsussanik piniartitsisarneq, tamakkiisoq isigalugu.

Ineriartortikkumasat tassaapput maanna umimmannik tutunillu tammajuitsussarsiniartitsisarneq atuutereersoq annertusarlugu siammarlugulu. Soorlu assersuutigalugu umimmaat sumiiffimmini siaruaraluttuinnarput allaat ilulissanut qanittumut pisimallutik, taamaattumik piffimmi tassani allanilu takornarianut takornariartitsinermi ilapertuutaasalissasoq suliniutigineqartariaqarpoq. Tamannalumi eqqumaffigineqareerpoq.

Piffinni periarfissat

Ittoqortoormiit eqqaanni aamma periarfissat suli annertusarnerqarsinnaapput. Tuttut amerlassusaat eqqarsaatigiinnarlugu aamma periarfissaqarluarpoq takornarissanut taakkua pillugit sullissineq annertusassallugu. Tamannalu Sisimiut, Maniitsup, Nuup, Paamiullu eqqaani allanilumi suli annertusangaatsiarneqarsinnaavoq.

Uumasut allat tammajuitsussarsiasatut eqqarsaatersuutigineqarsinnaasut tassaapput nannut. Taamaasiunnginnermili pisariaqarpoq pikkorissartitsineq kiisalu misissorluarlugu sumi, qanoq kikkut il.il. Uanilu pingaruteqarpoq nungusaataannngitsumik atuinnissap piumasaqaataanera. Soorlu assersuutigalugu pisassiissutit imminut nammasinnaanermut naapertuutinnigippata EU-mi aalajangersagaqarpoq tammajuitsussanik EU-mut eqqusseqqusaassanngitsoq. Taamaattumik eqqumaffigisassat arlaqarput. Aamma taamaappoq USA-mi malittarisassat.

Tapertarineqarsinnaalluarpooq

Umimmaat, tutut, aalisakkat, timmissat, puisit nunamilu uumasut miluumasut mikisut akiliisitsilluni piniartitsinermi maannakkut periarfissaareerput.

Inuttut nammineq soqutiginnissuseq piumassuserlu apeqqutaalluni piniartitsisarneq aallunneqartarpoq. Tammajuitsussanik piniartitsisarneq periarfissiilluartaqarpoq piniartuunerup aalisartuunerullu saniatigut aningaasarsiorfiginnissaa, piniartitsinermi isertitat piniarnermit aalisarnermillu isertitatut naatsorsorneqartalerneqummata. Arlalinnuginilli outfitterituinnaq ingerlatsisoqarpoq, amerlanerpaalli piniartutut aalisartuarartut ingerlatsinermut tapertarisarpaat.

Piumasaqaatit

Akiliisitsilluni piniartitsinissami piumasaqaatit arlaqarput, tassani aamma piniartut aalisartullu piginnaasaat sallitinniarneqarlutik. Namminersornerullutik Oqartussat Greenland Tourism A/S-i suleqatigalugu akiliisitsilluni asimi takornariartitsisarartut outfitteritut pikkorissaasarput, tamanna missingersorlugu ukioq allortarlugu pisarpoq, naatsorsuutigineqarluni aappaagu ingerlanneqarpoq. Missingersorneqapajaarsinnaapput nuna tamakkerlugu inuit aqqanillit tammajuitsussarsitsiniarnermi pimoorussillutik aallussaartut, soorlu aamma pimoorussillutik tammajuitsussanik piniartitsisarartut takornariartitsisarfinnik suleqateqartartut.

Suleqatigiissitaq atuuttoq eqalunniarnermut tunngasunik suliaqartoq allami taaneqareersoq suliassaasa tullit ilagaat qulaani taaneqartunik piorsaanissamat pilersaarusiornissaq, tassanilu susassaartunik suleqateqarluarnissaq pisariaqarpoq, ilaatigullu KNAPK-meersunik.

Soqutiginnittunut piumasaqaatit nalunaarummi atuarneqarsinnaapput tusarniaasoqarluniluunniit. Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 18, 26. juni 2002-meersoq.

Inuussutissarsiut ilalerlugu

Inuussutissarsiutigalugu piniartuuneq aalisartuunerlu takornariarnermik aammalu ilisimatusartunik ikiuunermik isertitaqarfiusinnaangorpoq.

Inatsit 1999-imeersoq inuussutissarsiutigalugu piniartut illersorniarlugit piumasaraa isertitat tamarmiusut minnerpaamik affaasa piniarnermit, aallaaniarnermit aalisarnermillu isertitarineqassasut, taamaanngippat inuussutissarsiutigalugu piniartutut allagartaq annaaneqassaaq.

Nutartertariaqalermat

Tapertaralugu piniartut inuussutissarsiutigalugulu piniartut immikkoortissinnaaniarlugit inatsit 1999-imeersoq pilersinneqarsimavoq. Inuussutissarsiutigalugu piniartut arlalitsigut annermik periarfissaqarlutillu pisinnaatitaaffeqarput soorlu piniagassatigut, aningaasatigut tapiiffigitinnikkut (puisit amii) aammalu umiatsiarsinermi annaasaqarnikkullu tapiiffigitinnikkut.

Inatsilli inuussutissarsiutigalugu piniartunut aalisartunillu illersuiniartoq ullutsinnut naleqqukkunnaarsimavoq, taamaammatt siorna inatsit nutaaq pilersinneqarpoq.

Isertitarineqarsinnaangortut

Piniarneq ilalerneqarsinnaangorpoq tammajuitsunik/akiliisitsilluni piniartitsinikkut takornariartitsillunilu piniartitsinermi ilisimasortaanikkut aningaasarsiat piniarnermit isertitatut nalunaarsorneqartalmata. Takornariartitsinermit imaluunniit piniarnermut aalisarnermullu pingortitami misissuinermit ilisimatusarnermilluunniit isertitat tamarmiusut agguataarnerannut apeqqutaatinneqassangillat. Taamatuttaaq piniartut qinikkatut pisortanillu toqqakkatut suliaasaqartitaanermi aningaasarsiaat aammalu inuussutissarsiutigalugu piniartut kattuffiisa/peqatigiiffiisa siulersuisuini sulinerminni aningaasarsiaat isertitat minnerpaamik affaasa piniarnermit isertitaanissaannut apeqqutaatinneqassaarput.

Aqutissiuussineq

Taamaasillutik piniartut takornariaqarnermik suleqataarusukkunik "pillarneqaratik" sulisinnaangorput, aammattaaq soorlu uumasulerituut allallu piniarnermut aalisarnermullu ilisimatusarnerit ikiuuffigisinnaangorlugit aningaasarsiorfigalugit. Aalisariutit 150-210 BRT-nit minnerusut kisimik uani periarfissinneqarput. Inatsisip allangortinneratigut anguniarneqarportaaq uumasunik misissuinerne kisitsinerneqarput piniartut aalisartullu peqataanerulernissaat, tamanna suliniutigineqartuni pisariaqassamat.

Siuarsaanermi periarfissat

Inuussutissarsiutigalugu piniartut aalisartullu siuarsaaffigineranni taapiissuteqartitsineq taarsigassarsitsitsinerlu periarfissaapput.

Inuussutisarsionnermut siuarsaanissamut aqquataassapput umiatsiaararsinermi tapiiffigineqarneq aammalu ingerlatassatut pilersaarutinut taarsigassarsisinnaanerit. Peqqussummi anguniarneqarpoq tunioraaginnarnani akisussaaffeqartunik siuarsaaneq. Taamaattumik tapiinerit taarsigassarsitsinerillu immikkoortinneqalernikuupput aammalu umiatsiaararsorlutik aalisartunut piniartunullu peqqussut piukkunnarsagaalluni.

Umiatsiaaqqanik tapiissuteqartitsinermi umiatsiaaqqat Kalaallit Nunaanni atussallugit akuerisat 16-19-fodit akornanik angissusillit CE-mik nalunaaqutsernikut akuerisaasullu maannakkut tassaasut Nuumit 19, Poca 600, Poca 550, Nanoq 552 (Crescent) aammalu M 17 Maniitsuminngaanneersoq tapiiffigineqarsinnaapput. Tapiissutigineqarsinnaapput piumasaqaatinik naam-massinnittunut.

Umiatsiaaqqap pisiarinerata akiata 75%-ianik tapiiffigittoqarsinnaavoq. Immikkullu Qaanaami, Ammassalimmi Ittoqqortoormiuniluunniit najugalinnut 84%-ianik tapiisoqarsinnaalluni. Ukiumut qulit aqqaneq marlullu akornanik umiatsiaaqqanik tapiisoqartarpoq. Tapiiffigineqarnermit ukiut aqqaneq marluk qaangiutereerneranni aatsaat tapiisoqaqqissinnaasarpog. Ajutoornermi sillimasersimagaanni periarfissaqarpoq tapiisoqaqqis-

sinnaassalluni, uanili aningaasat killeqarneri malugeqquneqarpoq.

Atorniarnikkut taarsigassarsisitsinermi anguniagaa-voq inuussutissarsiutigut siuarsaanissaq aammalu ataavartumik ingerlatitsisinnaaneq. Taarsigassarsisinnaanermi pisariaqarpoq akisussaassuseqarneq, ingerlaannartumik kingusinnerusukkulluunniit akilersinnaasunngortitsineq aammalu pilersaarummi aningaasartuutissat isertitassanut naatsorsuutipjaarneqarsinnaasasut. Qinnuteqaateqarfigineqarsinnaasut soorlu ukuupput, angallammi allanngortiterinerit iluarsaanerilluunniit, motorinik pissarsiniarnerit, motorimik iluarsaanerit taarsiinerillu, sillimanissamut atortunik pissarsiniarnerit, teknikkikkut atortunik allanik pissarsiniarnerit aammalu aalisarnermut atortunik ingerlatsinermilu atortunik taamaaqataani pissarsiniarnerit. Namminersorerullutik Oqartussanit ukiuni kingul-lerni 4,5 mio. kr.-it umiatsiaaqqanut tapiissutissatut aammalu 5,5 mio. kr.-it atukkiinissanut immikkoortinneqartarput, 2009-mut aningaasaliissutit konto-mi tassani 5.054.000 kr.-put, 0,2 mio. kr.-t qaffaassutit umiatsiaaqqanut atugassatut immikkoortinneqarlutik taakkununga aningaasaliissutaareersut qaavatigut.

Tapiiniarnermi, atukkiiniarnermi, tapiiffigitereer-nermi aammalu atukkertereer-nermi piumasaqaateqarpoq, taakkua peqqussummi nr. 10, 20. november 2006 tassungalu allannguut peqqussut nr. 13, 26. november 2007-imeersumi atuarneqarsinnaapput.

Immikkut siunnersuut eqqarsaatigeqqitassaq

Naalakkersuisunit piumasarineqarsimavoq ingerlariaq-qiffiusussanik siunnersuusiortoqassasoq. Tassani qimerloorneqartut ilagaat takornariaqarnerup iluani siuarsaaffiusinnaasoq umiatsianik ilaasoqarsinnaasunik (P-både) pisisoqarsinnaalissasoq. Tamannali pissappat oqartussaaffik Kalaallit Nunaannut nuunneqaqqaartariaqassaaq atoruminarsarneqarlunilu. Maannakkut angallatit pineqartut siumoortumik akuerineqarsinnaangillat kingusinnerusukkullu akuerineqartarneri assut pisariullutik. Kingusinnerusukkut tapiisinaanngornissaq piviusungussappat takornariaqarnermut isertitat annertuseriarsinnaassapput.

Periarfissaq alla tassaasinnaavoq aningaasaateqarfimmik pilersitsineq, tassani inuussutissarsiutigalugu piniartut aalisartullu takornariaqarnermut sulilerusuttut taperneqarsinnaassallutik aammalu takornariartitsinnermut pikkorissarnissamut aningaasaliiffigineqarlutik. Tapiisarneq ukiualunni ingerlanneqarsinnaavoq siunertaralugu piniartut aalisartullu aningaasarsiorfissaannik aqqutissiueqataaneq. Kingorna aningaasaateqarfik tapiisarnermiit qularnaveeqqusiinnermut sangutinneqarsinnaalluni. Aningaasaliinissamilli pisariaqartitsineq eqqanaaqaarneqartariaqarpoq.

Aallarteqqinnissamut tapiiffigineqarneq

Inuussutissarsiutigalugu piniartut aalisartullu ajutoor-simatillutik aallarteqqinnissamut tapiiffigineqarnissamut qinnuteqarsinnaapput. Tassani pineqarput pigisat ajoquserneri, inuussutissarsiornermi sakkugisat anna-neri, silaannaap allanngoriartornerani inuussutissarsiornerup eqqungaanera immaqaluunniit napparsimalluni allatulluunniit timikkut ajoqusernermi sulisinnaajunnaarnermi aallarteqqinnissamut tapiiffigineqarneq, tamanna pisinnaavoq allatigut matussusiiisoqanngippat piumasaqaatillu naammassineqarpata.

Inuussutissarsiutigalugu piniartup aalisartulluunniit annaasani napparsimaniniluunniit uppernarsaatissaqartissavai, immersugassamillu immersuilluni Aalisarnermut, Piniarnermut Nunalerinermullu Aqutsisoqarfimmut tunniunneqassaaq.

Aallarteqqinnissamut tapiissutit ataasiaannarlugit tunniunneqartarput 2.000 kr-it 25.000 kr.-illu akornanik tapiisoqarsinnaavoq. Piumasaqaataavoq inuit ataasiakkaarlutik qinnuteqarnissaat, ataatsikkut inuit arlallit qinnuteqarsinnaangillat. Piumasarineqarsinnaavoq tapiissutit sunut atorneqarnerisut uppernarsarneqassasut aammalu unioqqutitsisoqartillugu allanilluunniit annaasat taarserneqarpata tapiissutit utertinneqassasut. 1,4 mio. kr.-it 2009-mut Naalakkersuisunit immikkoortinneqarsimapput, inuussutissarsiutigalugu nunalerinermik ingerlataqartut aamma qinnuteqarfigisinnaavaat. Siunertaavoq aallarteqqinnissamut tapiiffigitinnerit sillimasernissanut taartaassanngitsut, taamaattumik sillimasiisarfinni sillimasernissaq siunnersuutaavoq. Annerusumik paasisaqarusukkuit www.nanoq.gl alakkaruk.

Aqutissiuerusuttunut periarfissat

Tunisassiornermik, suliffeqarfimmik suliniutinik allaniluunniit aallartitserusuttunut periarfissaqarpoq.

Piniartunik isumasiuisitsinermi ugartorneqartut amerlapput, tassani inuussutissarsiornermi periarfissanik ujartuinermi taakkartukkat arlaqarlutik. Aallartisaarusuttunullu periarfissaqarpoq soorlu siunnersortinnikkut aammalu piumasaqaatinik naammassinnittunut aningaasatigut ikiorneqarnikkut.

Siunnersuiffik

Namminersornerullutik oqartussanit soqutigineqarpoq imminut pilersorsinnaanerulerneq aammalu avammut tunisassiorneq. Taamaattumik Kalaallit Nunaanni Takornariaqarnermut Inuussutissarsiornermullu Siunnersuisooqatigiit (GTE) suleqatigalugu aallartitserusuttut ikiorneqartarput. Tassani siunnersuinerit, aallartitsinermi eqqarsaatigisassat, pilersaarusionerit, aningaasatigut missigersuusionerit assigisaallu pillugit ikiuisoqarsinnaavoq.

Siunertarineqarneqarluni akilersinnaasunngortitsinissaq. Isumasiuisitsinermi soorlu amigaataasorineqartut atorluaalluni tunisassiornerit soorlu qimminut

nerukkaatissat, tunisassiornerit assigiinngitsut, aningaasarsiorfissat allat assigisaallu allartisarneqarsinnaapput.

Allat

Piniarnermik aalisarnermillu inuussutissarsiutillit siuarsaaffiginiarlugit atukkiisinnaaneq tapiisarnerillu periarfissaapput allaaserisaq "Siuarsaanermi periarfissat" atuaruk.

Periarfissat qulaani taaneqareersut saniatigut Greenland Venture aamma aallartisaaniartunik aningaasaliillunilu siunnersuisarpoq. Tassani aallaaviusarlutik siunissaqarluarlutillu imminnut nappassinnaalerlutik aningaasarsiorfiusussat aammalu aningaasaliiffigineqarnissaminut pisariaqartitsisut. Annertunerusumik paasiniaagit uunga; www.inussuk.gl

Naleqassutsip annertusarnissaanut sulisitaq

Inuussutissarsiutigalugu piniartunik isumasiuisitsisoqarnerata kingunerisaanik pilersinneqarpoq eqimattaq naleqassutsimik annertusaasussa.

Eqimattap siullertut suliaraa eqaluit naleqassusaasa annertusarnissaannut siunnersuummik suliaqarlutik tunngaviatigut Naalakkersuisunit kommunenillu akuerineqartussa. Siuarsarniarneqarpoq takornarissat akiliisillugit asimi eqalunniarnermik misigitissallugit, uanilu suleqatissat pingaarnerpaapput inuussutissarsiutigalugu piniarnermik allagartallit outfitterillu.

Kuuit

Periarfissarli piviusunnussappat pisariaqarpoq kuuit ukiuni arlalinni immikkut atorneqarnissamik akuersisuummik tunisiffiusinnaassasut, taamaasilluni akiliisuninnaq kuuit aalisarfiusussaallutik. Naak tamanna kalaallit akornanni akunnagineqarlunilu eqqumiigineqassagaluqisoq, taamatut aningaasarsiorfiussappat pisariaqartussat nalilerneqarpoq. Eqimattamit anguniarneqarpoq kuuit atorneqarnissamut akuerisat "immikkut eqqissimatitaassasut", nakkutigineqassasut, unioqqutitsinerit politikikkut eqqumaffigineqarluassasut aammalu ingerlatsisussanut atortorissaarutitut tunngasut piumasaqaatitaqassasut.

Tusarniaaqaarluni

Qulaani taaneqartut saniatigut anguniarneqarpoq taamatut kuunnut atorneqarnissamik akuersissutit kommuninuit aalajangiiffigineqartassasut. Ukiuni arlalinni atuisimasut aammalu piniartut aalisartullu tusarniaaffigineqartassapput akuersissutit aalajangiiffiginissaannut aammalu piffimmi pilersaarusernermi peqataatinerneqartassallutik.

Nunat akornanni nunamilu maleruaqqusat

– Uangut uumasut nunatsinniittut pigaagut, allat susassarinnigilaat. Ilaatigut taamatut isumasiuisitsisoqarnermi oqariartortoqarpoq.

Taamatut oqariartuuteqarneq ilumoorlunilu illuatungeqarpoq. Siullertut taasinnavaarput nunatsinni nunaqartut kisimik piniagassanik piniartarnissaat Namminersornerullutik Oqartusaniit aalajangiusermaneqarmat aammalu iliuseqarfigineqarluni soorlu avataaneersut akiliillutik piniartarnerat eqqarsaatigalugu. Aammalu inuussutissarsiutigalugu piniartut immikkut piniagassat tungaatigut pisinnaatitaaffeqarnerat inatsisitigut periarfissinneqareerluni. Uani eqqaamasasatta pingaarnerit aamma ilagaat imarmiut miluumasut, aalisakkat timmissallu ilarpasui nunat saniligullu avitarigatsigit atuinissamullu aqutsinissamut isumaqatigiissuteqarfigalugit.

Takornarierisut nalilerpaat kuunnik immikkut atorneqarnissamik akuersissutit ukiumut 500.000-it 1.000.000 kr.-illu akornanik isertitsiffiusarsinnaassasut, pilersaarutit malinneqassappata.

Eqimattap anguniagai annerit ukuupput:

- Piffinni najugallit pisinnaatitaaffii ileqqulu qulakkeerneqassasut
- Immikkut ittumik sunngiffimmi aalisartitsineq neqerorutaassasoq
- Pisuttuaatigalutik takornariartut aalisarsinnaanissaat
- Nammineq nakkutilliinikkut siunissaq ungasinnerusoq eqqarsaatigalugu piujuaannartitsinissamik aqutsineq.

Suliamut missingersuut februar-martsimi Naalakkersuisunut saqqummiunneqarpoq – tunngaviatigullu akuerineqariarpat siunnersuut kommuninut allanullu susasaqartunut tusarniutigineqassa.

Nukittoqqut

Isumasiuisitsineri oqariartuutigineqartut ilagaat: – Maleruaqqusat nunallu akornanni isumaqatigiissutit nunatta nukittoqqutigai. Tamannalu aamma ilumoorpoq. Kalaallit Nunaat peqataanermigut oqartusaagaataaffeqalerpoq taamatullu nammineq soqutigisat sunniinaqataaffigisinnaallugit. Kalaallit Nunaat nammineq peqataanngippat nunani allaneersut piniarnermut aalisarnermullu ilisimasatik, immaqalaatigut amigaateqartut, atorlugit sunniinarnerussapput. Ima sakkortutigisumik kinguneqarsinnaalluni uumasunik nujuartanik piniarnerit tamarmik unitsinniarneqarlutik. Ilisimasatsinnillu avitseqatigiinneq ingammillu pisat pissat annaasallu nalunaarutigineqartarnerisigut

Piujuaannartitsinissaq

Uumasut kalaallinit piniarneqartartut nunani allani aamma ingerlaartarput ilaatigullu piffiit ilaanni piniarneqartarlutik, taakkualu eqqarsaatigalugit nunanik allanik isumaqatigiissuteqarnissaq suleqa-

Aqutsinermut tunngasunik suliniutit

Piniartut, aalisartut atuisullu allat suliniutit inatsisillu suli annertunerusumik ataqqissappatigit peqataatinneqarnerat suleqataanerallu annertunerusariaqarpoq.

Tamanna pisinnaavoq paasissutissanik katersinermi peqataasitsinikkut soorlu takusat ilisimasallu nalunaarsornerisigut, taamak oqariartuuteqarpoq Naalakkersuisut iliuusissatut siunnersuusiortitaat.

Ullumikkut iliuuserineqartartuni ajornartorsiutit arlaqarput. Uumasulerituunit misissuillunilu kisitsinerit pisariullutillu akisupput, taamaammat annerpaamik ukiut tallimakkaarlugit uumasut aalajangersimasut kisinneqartarput, amerlanertigit ukiut suli amerlanerusarlugit. Soorlu assersuutigalugu ukiut 20-it qaangiupput qilalukkat qernertat Tunumi kisinneqarmata, nannullu Tunumiittut kisinneqarnikuunngisaannarput, aatsaallu pilersaarusiortoqarluni.

Carsten Egevang, ARC-PIC.COM

teqarnissarlu pisariaqarpoq, taamaattoqareerlunilu amerlanertigit. Uumasut nunatsinni piniarneqartut ataatsimut isigalugu piujuaannartinneqarnissaat anguniarlugu suleqataavugut suleqataajuannartariaqarlutalu.

Namminersornerullutik Oqartussanit ilaasortaaffiit nalilersorneqartarput, suut pisariaqartinneqarnersut suullu pimoorunneqarnerussanersut, nunatta soqutigisai naapertorlugit.

Kalaallit Nunaata piniakkat eqqarsaatigalugit ilaasortaaffii:

NAMMCO (imarmiut miluumasut: nerisaqaqatigiinneq piniutit piniariaatsit nakkutilliinerlu)

JCNB (qilalukkat pillugit kommissioni)

IWC (arferit anginerit pillugit kommissioni)

IUCN-ip ataani nannut pillugit suliniaqatigiiffik Polar Bear Specialists Group)IUCN (nunarsuarmi pinngortitap nungukkiartuutaanngitsumik

Tutsuiginassuseq

Ajornartorsiut alla tassaavoq tusarniaanerni kattuffiit piniartut pinngortitamut paasinnittariaasaannik taamaallaat saqqummiussisarnerat. Paasinnittariaatsit taakkua ilisimatuussutsikkut misissuinerit sanilliullugit killeqartarput. Tassani pineqarnerupput uumasut CITES-imi ilaatinneqartut, tassa pineqarput uumasut nungutaanissaminnut navianartorsiortitaasut navianartorsiuulersinnaasullu ilisimatuussutsikkut misissuinerit aallaaviullutik.

Taakkua peqqutaallutik piniartut ilisimasaat alapernaarsugaallu atorneqarnissaat pisariaqarput, piviusunngussappalli ataqatigiissaarlugit aqqissuusaasariaqarput tutsuiginartunngortillugit ilisimatuussutsikkut misissuinerit nallersuullugit atorsinnaanngorlugit.

Suliniut annertuvoq

Pilersaarutit ataavartussat, ilusissaat, uumasut sorliusanersut, aningaasartassat, suliareqqinneqarnissaat assigiinngitsorpassuillu inissinneqaqqaartariaqarput piniartut ilisimasaat alapernaarsugaallu atorneqasappata. Najukkami uumasunik nakkutilliinerit nunat issittut ilaanni atorneqalereerput, taakkua attaveqatigiiffiqineqarlutik ilinniarfigineqarsinnaapput.

Piffinni alapernaarsukkat nakkutigineri aammalu ilisimatuussutsikkut misissuinerit ataatsimoortinnerisigut ataavannerusumik suli at ingerlanneqarsinnaassapput. Misiliutit aallartilersoq "Opening Doors to Native Knowledge" allaaserisami aamma atuaruk.

atorneqarnissaanik suliniutilik),

Oslo-Konventionen (Nannut pillugit nungukkiartuutaanngitsumik atuinissamut konvention),

Washington-Konventionen (CITES),

WTO, CBD il.il.

Taaneqartut saniatigit Kalaallit Nunaat Canadalu aamma Nunat Avanarlermiut arlalitsigut suleqateqarfigaagut, soolu assersuutigalugu puisinniartarnermut tunngasuni.

Taamatut suleqatigiiffeqarnikkut takutinniarneqarpoq Kalaallit Nunaat piujuaannartitsinissamik siunertaqarluni atuinissamik akisussaaffeqartoq suleqataarusuttorlu.

Suliniut "Opening Doors to Native Knowledge"

Suliniummi pineqartoq tassaavoq piffimmi ilisimasat ammaanqarnerunissaat.

Piniartut aalisartullu piffimmiittut takusaat ilisimasaalu atorlugit sullissinerup pitsanngorsaavigineqarnissaa, tassani pineqarluni uumasut ingerlaartarfii, takkusi-maartarfii, amerlassusaat nalunaarsukkallu allat.

2009-2011

Suliniut "Opening Doors to Native Knowledge" (Ileq-qorisat aallaavigalugit pingortitamut ilisimasat ammaanneri) ukioq manna allartisarneqassaaq ukiullu pingasut ingerlanneqassalluni. Illoqarfiit 4-8-it nuna-qarfittaat suliniummi allaaviussapput, taakkua sorliu-nersut aalajangerneqanngikkallarput. Ilaatigut piniartut soqutiginnissusaat aallaavigalugu nunaqarfiit qiner-neqassapput aammalu piniakkat sumiittarneri naaper-torlugit. Avannaani tunumilu pisuussutsit uumassusillit pisariaqartinneqarnerpaajupput aamma nunaqarfinnik toqqaanissami aamma aallaaviussaaq. Inuit 500-1000-illu akornaniittut nunaqarfinni eqqaanilu najugallit suli-niummi peqataatinneqassapput. Taakkuuppullu aamma inerniliussanik pissarsisussat, piujuaannartitsinissaq periarfissallu eqqarsaatigalugit.

Sungiusarneq

Nakkutiginninnermi aammalu pisuussutsinut uumassu-silinnut aqutsinermi pikkorissarnernut minnerpaamik piniartut aalisartut soqutiginnittullu allat piffimmiittut 20-it sungiusarneqassapput pikkorissartinneqarlutik. Paasissutissat katersorneqartut piffimmi nunaqar-fimmi misissoqqissaarneqartassapput, taamaasillutik Aalisarnermut Piniarnermut Nunalerinermullu Naa-lackersuisoqarfimmi Aqutsisoqarfimmilu sulinerni ator-neqartassallutik. Suliniut iluatsissappat ingerla-tiinnarneqarnissaa siunertaavoq, tamanna siunissaq ungasinnerusoq isigalugu attassiinnarnissamut aam-malu pikkorissaasarnerit isigalugit iluaqutaassammat. Suliniummi periutsit (metode) pisariunngitsut ator-niarneqarput soorlu assiliinerit piffimmilu kisitsinerit, taamaattumik aningaasaliinissat annertuut pisariaqas-sangillat.

Ikiuumassuseq

Suliniutip iluatsinnissaanut pisariaqarpoq nammineq piuumassutsimik piniartut, aalisartut piffimmiittullu allat suleqataanissaat. Suliniut aamma KNAPK-miit anner-tuumik taparserneqarpoq piniartunut aalisartunullu

iluqaqtaassammat, soorlu aamma piniartut isumasiui-sitsinermi aqutsinermi peqataatinneqarnerunissartik ujtartorsimagaat. Isumarlu Inatsisartuniit akuersarne-qareerluni.

Suliniummi ajornartitsisinnaasut marluk taakkar-torneqarput. Siulleq tassaavoq Namminersornerullu-tik Oqartussani sulisut nikerartarnerat suliniummut kigaallisaataassasoq, tamanna pinngitsoortinniarlugu malinnaatitassanik pilersitsisoqarnissaa siunnersuu-taavoq tassani KNAPK ilaatigut peqataatinneqassaaq. Aappaattut silap allanngorarsinnaasarnera peqqutaal-luni angalanerit kinguaattoorsinnaanerit taamatullu suliniutip ingerlanneqarnerata kinguaattoorsinnaanera eqqaaneqarput, tamakkuali sillimaffigineqarput. NORDECO (Nordisk Kontor for Udvikling og Miljø) Alisarnermut Piniarnermut Nunalerinermullu Naalak-kersuisoqarfik suleqatigalugu ingerlatsinermi annermik akisussaasuussaaq.

Pilersaarummi piffissaliussat

- Feb. – Okt. 2009* Mississuerialaasissanik aalajanger-saanerit. Misilittakkanik kater-sinerit. Piniartunik aalisartunik susassaqartunillu allanik naapitsi-nerit. Iltersuutit pilersitsinerit.
- Nov. – Dec. 2009* Nunaqarfinni marlunni sisamani-luunniit nakkutilliusussanik misi-liummik aallartitsinerit.
- Nov. – siumullu.* Nakkutilliusussat allat aallartisar-neri.
- Apr. – Juni 2010* Nakkutillilluni missisuinernik ornillugit nalilersuineq siulleq.
- Juni 2010* Misilittakkat siulliit naapertorlugit ilitersuutit naleqqussarneri.
- Okt. – Dec. 2010* Nakkutillilluni aallartereersut ornillugit nalilersorneri.
- Apr. – Maj 2011* Nunaqarfinni misilittakkat naliler-sorneri
- August 2011* Nalilersukkap nalunaarusiorneqar-nera: Misilittakkat, iliuuserisima-sat angusallu.
- Sep. – Okt. 2011* Suleqatigiilluni oqallinneq (Works-hop) piniartunik peqataaffigine-qartoq
- Nov. – Dec. 2011* Misilittakkat naapertorlugit toq-qammaverissaartumik siunissamut Namminersornerullutik Oqartus-sanut siunnersuusiorneq

Piniartooreersunut piniartunngorusuttunullu ilinniarfissaq

Piniarnermik aalisarnermillu ilinniarfissaq Uummanna- miittussaq aasaru augustimi atoqqaarfissiortinnissaa naatsorsuutaavoq.

Ilinniarfissami siunertaavoq inuussutissarsiorneq akil- lersinnaallunilu attanneqarsinnaasoq, piginnaassutsinik ineriartortitsineq aammalu eqaannerusumik aningaasarsiorfeqarneq.

Piniartut aalisartullu agguaqatigiissillugu ukioqpor- tusiartupiloornerisa takutippaat inuussutissarsiorfik inuusuttunik amigaateqartoq.

Aaqqissuussaana

Piniartut aalisartullu aningaasarsiorfissaaleqisarnerisa aamma takutippaat inuussutissarsiorfik oqimaatsuu- soq. Ilinniarfissarlu taakkununga aqqutissiuissuusaq. Ukiut marluk toqqammaviusumik ilinniarneq ingerlan- neqassaaq, taassumalu kingorna ukiup affaa ataatsil- luunniit missaa ingerlariaqqiffiusinnaassalluni. Toq- qammaviusumik ilinniarnermi katillugu ukioq ataaseq piniartumi sungiusarfiusassaaq, piniartut ilinniartunik ilitersuisussat ilinniarfimmiit akuerineqaaqqaartassap- put. Anguniarneqarpoq inuusuttut Piareersarfik aqqu-

tigalugu piniartunngorniarnissamut aalisartunngorniarnissamullu ilinniarfimmi aallartittassasut.

Pikkorissaanissat

Ukiuni marlunni toqqammaviusumik ilinnialernermi sammeneqartussat ilaat ukuupput, oqaluttuarisaaneq, oqaatsit, nunalerineq, pinngortitalerineq, uumasule- rineq, piniutit atortut piniariaatsillu, inatsisit, takorna- riaqarneq, tunisassiorneq, aningaasalerineq allarpas- suillu.

Toqqammaviusumik ilinniarnep avataatigut inger- lariaqqiffiusutut pikkorissartitsinerit ingerlanneqar- tassapput. Piniartooreersut aalisartooreersullu aamma pikkorissarneqartarnissaat ilinniarfimmi siunertaav- oq. Pikkorissaanerni soorlu sammeneqarsinnaapput aningaasarsiorfissat, inatsisit, akileraartarnerit assi- gisaallu ullutsinni pisariaqartitat. Pikkorissaanerit sapinngisamik piffimmi ingerlanneqartassapput.

Ilinniartut ukiut siullit marluk ineriartortitsinerus- saaq kingornalu ilinniartitaanerup isikkoqalivinnissaa naliliiffigineqarluni. Taamaasilluni piniartunut aalisartu- nullu annertuumik aqqutissiuissalluni.

Carsten Egevang, ARC-PIC.COM

Nalunaarutit nutaat takkuttussallu

Aalisarnermut Piniarnermut Nunalerinermullu Naalakkersuisoqarfimmiit sulissutigineqartuarpog inatsisit naleqqussarnissaat aammalu nutaanik pilersitsisarnissaq.

Assersuutissaqqippog timmissanut nalunaarutip nutarternera pisariaqalivissimasog, tamanna Inatsisartunit Naalakkersuisunillu piniartunit, aqutsinermi sulisunit aammalu allatigut timmissanik sammisaqartunit noqqaassutigineqarsimavoq. Suleqatigiissitamillu pilersitsinikkut suliaq aallunneqarluni.

Siunnersuutit amerlapput

Timmissanut nalunaarummik naleqqussaannermi ilaatigut mitit pinia-gaaffii piffinni amerlanerni sivitsorneqarnissaat sulissutigineqarpoq. Timmissallu allat ikiliartortutut nalunaarsukkat piujuannartitsinissaq eqqarsaatigalugu piniarneqarfii sivikillineqarlutik. Naalakkersuisut eqimattatut sulisaannit sammineqartut amerlapput. Tulukkat naajallu illoqarfinni eqqagassartortutut, mannissarniartarnerit, timmissat piaqqisarfiisa eqqissisimatitaaneri, timmissat ilaasa kingusinnerusukkat piffiit ilaannut soorlu avannaanut apuuttarneri allarpassuillu eqqarsaatigalugit sammineqarsimapput. Piniartunut innersuussutigineqarpoq nalunaarummik nutarterineq politikkikkut akuerineqariarpat atuarluarneqassasog, piffinni suut periarfissiisutigineqarnersut ilaatigut assigiinngiaassammata allangortinniarneqartullu arlaqarmata.

Arfiviit

Arfenerut annernut nalunaarummi nutarteriffiginarneqartut marluupput. Siullertut arfiviit piniagaanissaat pillugit aappaattullu arfassimanermi nalunaartussaataaneq allangortinniarneqarluni, arfiviniarnerup 1938-mili eqqissisimatitaareerluni piniarneqarnissaanut nalimmassaatitut.

Piniarnermut Naalakkersuisoqarfiup KNAPK-mut KANUKOKA-mullu tusarniaareernermi ukiumut kitaani arfivittassat amerlassusilertassavaat. Inersimasut ataasiakkaat april-ip aallartinneranniit ukioq naallugu piniarneqarsinnaassapput. Arnavissat piaqqissartut piaqqallu piniaqquusaassanngitsut aamma anguniarneqarpoq. Arfiviit sassat ukioq naallugu piniaqquusaassapput.

Piumasaqaatit

Piniartut akuersissutaatillit arfiviniarnissamullu atortunik akuerisanik peqartut kisimik piniaqquusaapput. Atortunik akuersisussat naalakkersuisoqarfimmit pisinnaatitaassapput akuersisinnaassallutik. Siunnersuut aaljangiunneqariarpat Namminersornerullutik Oqartussat nittartagaanni takuneqarsinnaalissaq, tassani piumasaqaatit sorpiaanersut atuarneqarsinnaassallutik.

2009-mut arfiviit marluk pisassiisutigineqarput, siornalu marluk pisarineqanngitsuukkat pisassiisutigineqarpoq, taamaasilluni 2009-mut sisamanik arfivittassiisoqarpoq.

Nalunaarutit allat nutarterneqassamaartut ilagaat puisinut aammalu qilalukkanut nalunaarutit, kiisalu taanngitsoorumannigilarput arferit mikinerit allat soorlu niisat, niisarnart ilaalu pillugit nalunaarut nutaaq aamma nangeqqinneqartussaalluni. Piffissami tulliuuttumi taakku misissuiffineqarlutillu sulissutigineqassamaarput, sorunallu tusarniutigineqartussaallutik.